

تحلیلی بر مقایسه اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی در حقوق تجارت بین الملل

شادی علمشاهی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۴/۲۸

چکیده

اعتبارات اسنادی به عنوان روش تسهیل پرداخت های بین المللی، تضمین و تعهد مشروط پرداخت بانک خریدار (بانک گشاینده اعتبار) به فروشنده (متقاضی اعتبار) است. از این حیث، اعتبارات اسنادی را میتوان متداول ترین شیوه پرداخت قیمت کالاها در تجارت بین الملل تلقی کرد. شکل سنتی اعتبارات اسنادی، تجاری است که تعهد مالی ناشی از آن ریشه در اسنادی دارد که بیان کننده انجام معامله به وسیله ذی نفع است و به عنوان مکانیسم پرداخت و تأمین مالی معاملات بین المللی کالا به کار می رود. بر خلاف اعتبار اسنادی تجاری که یک سند پرداخت است، اعتبار اسنادی تضمینی برای حمایت از ذی نفع در صورت قصور دستوردهنده از انجام تعهد یا پرداخت، در نظر گرفته شده است. اعتبارنامه اسنادی تضمینی معادل ضمانت نامه بانکی بوده، بابت تضمین انجام کار و تعهد به شکل اعتبارات اسنادی صادر می شود. این مقاله با مقایسه اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی به بررسی اشتراک ها و افتراق های این دو سند می پردازد و مهم ترین جنبه های حقوقی آن دو را با یکدیگر مطابقت می دهد تا به این پرسش پاسخ دهد که طرفین از هر یک از دو ابزار به کار رفته در تجارت بین الملل چه موقع و به چه شکلی بهره برداری می کنند.

واژگان کلیدی

اعتبار اسنادی تجاری، اعتبار اسنادی تضمینی، مقایسه.

۱. کارشناس ارشد حقوق، گرایش خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد گرگان، ایران.

مقدمه

امروزه تجارت افرون بر حوزه های سرزمینی در اشکال نوین و به موازات حجم فعالیت های تجاری اقتصادی، شکل بین المللی به خود گرفته است؛ به طوری که تجارت بین الملل به عنوان یک واقعیت موجود و بخشی از مقتضیات زندگی بشر در جهان کنونی، بروز و ظهور دارد. دامنه شمول، گستردگی و آثار و تبعات موضوع اعتبارات اسنادی بر تجارت بین الملل از یک سو و نیز پیشرفت های سریع و شگفت انگیز ارتباطات تجاری و تنوع و تکثر موضوعات تجارت بین الملل به موازات ظهور قراردادهای تجاری با قالب های نو و غیر معین از سوی دیگر، پرداختن به موضوع اعتبارات اسنادی را به عنوان ضرورتی آشکار و غیرقابل انکار مطرح کرده است؛ به طوری که می توان گفت « اعتبارات اسنادی آن چنان با تجارت بین الملل آمیخته اند که از آن به عنوان ماده اصلی و یا مایه تجارت خارجی نام برده شده است» (اشمیتوف، ۱۹۶۳۱، ص ۸۲۳).

قانون اعتبارات اسنادی اساساً اساساً در قرن نوزدهم و در بریتانیا توسعه یافت و از جنگ جهانی اول به تدریج در محاکم امریکا و دیگر محاکم ملی و نظام های قضایی جهان گسترش پیدا کرد (خیمنز، ۱۳۷۹، ص ۲۱۱).

اعتبارات اسنادی از آن رو که تأمین و تضمین کننده منافع مه اطراف ذی مدخل در معامله است و ریسک پرداخت هایی را که با جابه جایی کالاها صورت می گیرد تا حدود زیادی کاهش می دهد، رایج ترین شیوه پرداخت در عرصه تجارت بین المللی شناخته می شود. به عبارت دیگر، هنگامی که خریدار و فروشنده در دو کشور مختلف اقامت دارند و امکان تسلیم مبیع و پرداخت ثمن با دشواری روبه روست، از اعتبار اسنادی به عنوان روشی مناسب برای پرداخت در قراردادهای بین المللی بیع کالا و خدمات استفاده می شود (کاشانی، ۱۳۷۷، ص ۲۲). در اعتبار اسنادی، حدود مسئولیت و تکالیف بانک ها در آخرین نسخه مقررات متحد الشکل اعتبارات اسنادی اتاق بازرگانی بین المللی UCP600 که ششمین و آخرین بازنگری در مقررات مذکور است، تعیین شده است. این مقررات که از جولای ۲۰۰۲ قابلیت اجرایی یافته، حاکم بر اعتبارات اسنادی تجاری است. طبق ماده یک یو.سی.پی ۰۰۶ مقررات متحد الشکل اسنادی در خصوص هر اعتبار اسنادی از جمله اعتبار اسنادی تضمینی تا حدی که قابل اعمال باشد، لازم الاجرا خواهد بود. هدف اعتبار اسنادی تجاری انتقال وجه و تبادل اسناد میان خریدار و فروشنده است. در اعتبارات اسنادی تضمینی دو نوع مقررات حاکم است؛ اول آی.اس.پی ۹۸ (International Standby Practices) که اتاق بازرگانی بین المللی آن را تدوین کرده است؛ دوم، کنوانسیون آنسیترال درباره ضمانت نامه های مستقل و اعتبار نامه های تضمینی که کمیسیون سازمان ملل متحد برای حقوق تجارت بین الملل با توجه به مقررات یو.سی.پی و قواعد متحد الشکل ضمانت نامه های عند المطالبه (۱۹۹۲م) مدون کرده که از اول ژانویه ۲۰۰۲ لازم الاجرا شده است. مجموعه مقررات بین المللی اعتبار اسنادی تضمینی (آی.اس.پی ۹۸) که متضمن مقررات و رویه فراگیر بین المللی در خصوص اعتبارات اسنادی ضمانتی است، از اول ژانویه ۱۹۹۱ اجرایی شده است. این قواعد مختص اعتبارات اسنادی تضمینی است. این اعتبار نامه ها با وجود اشتراک هایی که با اعتبارات اسنادی تجاری دارند، از لحاظ هدف کاملاً کاملاً با آن ها متفاوت اند. اعتبارات اسنادی تضمینی برعکس اعتبارات اسنادی تجاری که عامل انتقال وجه هستند، به عنوان مکانیسم جبران خسارت ذی نفع در صورت اجرا نشدن معامله پایه یا اجرای ناقص آن به کار می رود. برابر ماده یک مقررات متحد الشکل اعتبارات اسنادی (یو.سی.پی ۰۰۶)، اعتبار نامه های اسنادی تضمینی در صورتی در شمول این مقررات قرار می گیرند که طرفین آن را در اعتبار تصریح نموده باشند.

تصویب مقررات یکسان و متحد الشکل حاکم بر اعتبارات اسنادی از طرف اتاق بازرگانی بین المللی با هدف تسهیل و یکنواختی عملیات اعتبارات اسنادی و کاهش بلا تکلیفی ناشی از اعمال مقررات داخلی کشورها صورت گرفته است. تدوین و تنظیم این مقررات به مرحله ای از پذیرش رسیده است که بانک های جهانی و از جمله بانک های ایرانی آن را پذیرفته اند؛ به طوری که شورای پول و اعتبار به استناد بند ۶ ماده ۴۱ قانون پولی و بانکی کشور دستور العمل اعتبار اسنادی داخلی_ ریالی را در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۹/۷ و با هدف آسان کردن مبادلات تجاری داخلی و رویکرد صیانت از حقوق و منافع سپرده گذاران بانکی به تصویب رساند.

این مقاله در پی آن است تا با مقایسه اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی، اشتراک ها و افتراق های این دو سند را تبیین و تحلیل کند و در ضمن به این پرسش ها پاسخ دهد که آیا بر مبنای وصف استقلال اعتبارات اسنادی، این اعتبارات از قرارداد پایه مستقل اند.

آیا ارتکاب تقلب با اصل استقلال اعتبار به عنوان اصل اساسی حقوق اعتبارات اسنادی در تعارض است. آیا بانک ها تکلیف دارند اسنادی را که با شرایط درج شده در اعتبارات اسنادی منطبق نیستند، ترتیب اثر بدهند. به این ترتیب، در قسمت اول پس از تعریف اعتبارات اسنادی و اقسام آن ها، کاربرد اعتبارات اسنادی تجاری و مراحل معامله آن بررسی می شود. سپس دو اصل بنیادین حاکم بر اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی، یعنی اصل استقلال اعتبارات اسنادی از قرارداد اصلی و اصل رعایت دقیق مفاد اسناد با شرایط اعتبارات اسنادی، مطالعه خواهد شد. پس از آن، به تعریف اعتبارات اسنادی تضمینی و کاربرد و مراحل معامله آن و در بخش پایانی به تشابه ها و تفاوت های اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی خواهیم پرداخت.

تعریف اعتبارات اسنادی

اعتبار اسنادی ابزاری است که ضمن تضمین پرداخت وجه به ذی نفع، تمهیدات لازم برای پرداخت وجه قراردادهای تجاری را فراهم می آورد. از اعتبارات اسنادی تعاریف متعددی شده است؛ برای مثال گفته شده: « اعتبارات اسنادی نوعی روش پرداخت (به ویژه با استفاده از سندی با عنوان برات) است در داد و ستدهای میان کشورهای مختلف، به نحوی که فروشنده از وصول وجه و خریدار از دریافت کالا اطمینان یابد» (لنگریچ، ۱۳۹۰، ص ۳۲-۳۱). تعریف دیگری از اعتبار اسنادی بیان می دارد که « اعتباری است که از سوی یک بانک صادر می شود و به موجب آن بانک در ازای ارائه اسناد لازم از سوی ذی نفع اعتبار، در یک زمان مشخص موظف به پرداخت است».

ماده ۵ قانون متحدالشکل تجارت امریکا (Uniform Commercial Code) اعتبار اسنادی را به شرح زیر تعریف می کند: تعهدی قاطع از سوی گشاینده اعتبار در مقابل ذی نفع اعتبار به درخواست یا حساب متقاضی یا در خصوص یک مؤسسه مالی و اعتباری راسآراسا یا به حساب خود مؤسسه، مبنی بر پرداخت وجه یا تسلیم یک شیء دارای ارزش در برابر اسنادی که ارائه می گردد (یانگ و بوکلی ۱۳۸۵، ص ۳۰۸).

ماده ۲ مقررات متحد الشکل اعتبارات اسنادی یو.سی.پی ۰۰۶، تعریف زیر را از اعتبار اسنادی به دست می دهد: هرگونه ترتیبی که به هر نام یا توصیفی که برگشت ناپذیر بوده، در نتیجه دربرگیرنده تعهد قطعی بانک گشایش کننده نسبت به پذیرش پرداخت در قبال ارائه مطابق باشد. در این خصوص که ماهیت اعتبار اسنادی در چارچوب قراردادها قابل تحلیل است یا در قالب تعهدات میان حقوقدانان اختلاف نظر دیده می شود، برخی آن را در قالب قراردادها تحلیل نموده،

قراردادی می دانند. بعضی دیگر اعتبار اسنادی را صرفاً نوعی شیوه پرداخت در تجارت بین الملل می دانند و مبنای قراردادی برای آن قائل نیستند (بوالحسنی، ۱۳۸۰، ص ۲۰۵).

باوجوداین، ماده ۴ یو.سی.پی ۰۰۶ با فارغ بودن از قید ماهیت قراردادی و یا ترتیب پرداخت، تلاش نموده است تا اعتبارات اسنادی را بنا به ماهیت خود معامله ای مستقل از قرارداد فروش یا سایر قرارداد هایی که مبنای گشایش اعتبار قرار می گیرند و ارتباط میا نظرفین معامله را تنظیم می کنند، معرفی نماید. اعتبارات اسنادی به موجب مقررات متحد الشكل (یو.سی.پی ۶۰۰) برگشت ناپذیر قلمداد می شوند تا وسیله پرداخت، تضمین معامله کالا و انجام خدمات باشند. این موضوع در راستای مسئولیت پذیر نمودن بیشتر بانک ها صورت گرفته است (بانک سپه، ۹۸۳۱، ص ۱۷؛ خادمان، ۱۳۸۸، ص ۹۴).

حال با توجه به تعاریف یادشده، می توان گفت اعم از اینکه اعتبار اسنادی «التزام «تعریف شود یا «تعهد» به هر صورت باید اعتبار اسنادی را با توجه به کارکرد و نقشی که ایفا می کند، همچون وسیله ای تعریف نماییم که بنابه درخواست متقاضی از سوی گشاینده اعتبار به سود ذی نفع افتتاح می شود و بر اساس آن گشاینده اعتبار تعهد می کند وجه برات یا مبلغ موضوع مطالبه را تأدیه کند؛ مشروط بر اینکه شروط مقرر در اعتبار محرز گردد (یانگ و بوکلی، پیشین ص ۳۰۹).

اقسام اعتبارات اسنادی

اعتبارات اسنادی انواع متفاوتی دارد، اما آنچه که در این مقاله محل بحث میباشد، تقسیم بندی اعتبارات اسنادی بر حسب کاربرد و کارکرد آن هاست که به دو نوع اصلی تقسیم می شوند؛ اعتبارات اسنادی تجاری و اعتبارات اسنادی تضمینی.

۱. اعتبارات اسنادی تجاری

این دسته از اعتبارات اسنادی که به اسناد تجاری معروف اند، درحقیقت از اولین اسناد از این نوع شمرده می شوند که در میان تاجران رایج شده است و می توان گفت شک ل ارتقایافته روش های سنتی و قدیمی اعتبارات اسنادی است که به عنوان یک شیوه پرداخت در بیع بین المللی کالا ایفای نقش می نماید. در معاملات بین المللی، پرداخت ها به شیوه های گوناگون انجام می شود، اما شیوه ای که امروزه در عرصه معاملات بین المللی غلبه دارد، اعتبار اسنادی است که به «ال سی» نیز معروف است. در این شیوه، بانک ها با دخالت خود و با تضمین منافع و مصالح منطبق با قرارداد فروشنده و خریدار، دغدغه ها و نگرانی های آن ها را رفع می کنند، بهطوری که هریک از طرفین قرارداد با خیالی آسوده به انجام تعهدات خود می پردازند؛ یعنی هم فروشنده مطمئن است در صورت تولید یا بسته بندی کالا و تسلیم آن به متصدی حمل و نقل، با ارائه اسناد، مبلغ اعتبار را دریافت

خواهد کرد و هم خریدار خاطرش آسوده است که تا فروشنده کالای مطابق با فاکتور فروش را نارسال کند، نخواهد توانست مبلغ اعتبار را دریافت نماید.

۲. اعتبارات اسنادی تضمینی

در شرایطی که اعتبارات اسنادی تجاری وسیله پرداخت و انجام تعهد شمرده می شوند و بانک ها موظف اند پس از ارائه اسناد از سوی ذی نفع و بررسی آن ها مبلغ اعتبار را بپردازند، اعتبار اسنادی تضمینی وقتی به کار می آید که تعهد انجام نمی شود و مطالبه آن اساساً اساساً مستلزم ارائه اسناد نیست (غمامی، ۱۳۷۸، ص ۱۲۶). اعتبار اسنادی تضمینی دارای یک ویژگی مهم است که آن را از انواع دیگر اعتبارات متمایز می کند و آن اینکه «وجه اعتبار در صورت نقض قرارداد قابل مطالبه است و به همین دلیل به آن اعتبار اسنادی انتظاری نیز اطلاق می شود» (شیروی، ۰۹۳۱، ص ۷۵۲). اعتبار اسناد

تضمینی دارای کارکردی متفاوت است؛ به این معنا که وجه اعتبار اسناد تجاری زمانی پرداخت می شود که تعهدات انجام یافته باشد و اسناد حمل و تحویل کالا ارائه گردد، در حالی که وجه اعتبار اسناد تضمینی زمانی به ذی نفع پرداخت خواهد شد که متقاضی اعتبار از انجام تعهدات خودداری کرده یا به هر دلیل آن را انجام نداده است

کاربرد اعتبارات اسنادی تجاری

با درخواست خریدار برای گشایش اعتبار، بانک به صورت کتبی متعهد می شود که در برابر اسناد تعیین شده و برابر دستور خریدار وجوه مشخصی را در مدت زمان اعلامی به فروشنده پردازد. شکی نیست که در هر معامله، بهخصوص معاملات بین المللی، خریدار و فروشنده نگرانی هایی دارند که ناشی از انجام نشدن تعهدات از سوی طرف مقابل است و در نتیجه موجبات ضرر و زیان طرف دیگر را فراهم می آورد. فروشنده همواره نگران است آیا خریداری که ندیده است یا در نقطه دیگری از دنیا فعالیت می کند، دارای ملاتت کافی و اعتبار لازم هست. اگر کالا به مقصد برسد، ولی خریدار از پرداخت ثمن به هر دلیل خودداری نماید، تکلیف چیست. در این صورت اگر مجبور به اقامه دعوا علیه خریدار شود، هزینه دادرسی ناشی از این دعوا را چگونه باید تهیه کند و پردازد. اساساً مشکل تسلط نداشتن بر قوانین و مقررات کشور خریدار را چگونه باید حل کرد.

از طرفی همین دغدغه ها برای خریدار نیز مطرح است، آنجا که خریدار قبل از تحویل گرفتن کالای خریداری شده، تمام یا قسمتی از قیمت کالا را پردازد، ولی فروشنده از توانمندی مالی کافی برخوردار نبوده، کالای منطبق بر قرارداد به لحاظ خصوصیات و مقدار مندرج در آن را به خریدار تحویل ندهد، در چنین حالتی ب ه دلیل بحران مالی فروشنده، خریدار نه می تواند ثمن پرداختی را بازگرداند و نه کالای توافق شده را تحویل بگیرد. برای رفع دغدغه های یادشده، باید به دنبال یک روش و شیوه اطمینان بخش بود تا با این وسیله هم دغدغه های طرفین قرارداد تجاری بین المللی از بین برود و هم از این طریق اشخاص بیشتری به خصوص آن ها که توان ریسک پذیری کمتری دارند، بتوانند وارد این عرصه شوند. در چنین شرایطی است که اعتبارات اسناد تجاری کاربرد خود را آشکار می کند؛ چراکه اعتبار نامه عبارت است از «تعهد یک بانک یا هر شخص دیگر بنا به تقاضای دستوردهنده، مبنی بر اینکه به عنوان صادرکننده، بروات یا سایر مطالبه های (ذی نفع) را به شرط تطبیق آن ها با شرایط مقرر در اعتبار، پرداخت نماید» (دریس کول، ۶۳۱، ص ۹۱۱).

در اینجا باید گفت که «وجه مشترک انواع مختلف اعتبارات اسنادی این است که خریدار از طریق بانکی که در کشور فروشنده مستقر است، ترتیب پرداخت ثمن معامله را در قبال ارائه اسناد حمل کالا می دهد، البته از جمله این اسناد بارنامه دریایی، گواهی بیمه و یا گواهی مبدأ هستند» (اشمیتوف، ۹۶۳۱، ص ۸۲۳).

مراحل معامله اعتبارات اسنادی تجاری

با دقت در مراحل مختلف معامله اعتبارات اسنادی تجاری مشخص می شود که این مراحل برگرفته از معاملات متعدد در عرصه اعتبارات اسنادی میباشد. به این معنا که مراحل معامله و اطراف درگیر در آن بر اساس معاملاتی است که از آغاز دخالت اعتبارات اسنادی تا پایان آن واقع می شوند. بنابراین، مراحل اقدام بر مبنای اعتبارات اسنادی شامل چهار مرحله است:

۱. در قرارداد فروش که یک قرارداد مبنایی است و آن را می توان معامل اصلی نیز نامید، فروشنده یا همان صادرکننده یا به عبارتی ذی نفع اعتبار با خریدار یا همان متقاضی اعتبار توافق می کند که پرداخت بر مبنای اعتبار اسنادی صورت گیرد.

۲. متقاضی اعتبار یا خریدار که به طور طبیعی در کشوری غیر از کشور محل اقامت

۳. فروشنده اقامت دارد، از بانکی در محل تجارت خود (که به آن بانک گشاینده اعتبار می گویند) می خواهد تا برای صادرکننده یا فروشنده (ذی نفع) اعتباری را برابر شرایط اعلامی خریدار به هنگام درخواست از بانک گشاینده اعتبار، گشایش نماید.

۴. در مرحله سوم، بانک دیگری که بانک ابلاغ کننده باشد، در این چرخه واردمی شود؛ به این صورت که بانک گشاینده اعتبار در محل خریدار، از بانکی در محل تجارت فروشنده یا همان ذی نفع که بانک ابلاغ کننده نامیده می شود، می خواهد که با تحویل گرفتن اسناد حمل از فروشنده، برات وی را قبول، منتقل یا پرداخت نماید.

۵. در نهایت بانک ابلاغ کننده برابر دستور بانک گشاینده اعتبار به ذی نفع اطلاع می دهد که برای انتقال، قبول و یا پرداخت برات پس از تحویل گرفتن اسناد حمل، آمادگی دارد. گفتنی است که بانک ابلاغ کننده اعتبار ممکن است صرفاً ابلاغ کننده باشد و هیچ گونه تعهدی را نپذیرد؛ یعنی تعهد خود را به تعهد بانک گشاینده اعتبار منضم نکند یا اینکه اعتبار گشایش یافته از سوی بانک گشاینده اعتبار را تأیید نماید. باید دانست که « بانک فقط هنگامی وجه اعتبار را به فروشنده میپردازد که او برات و اسناد حمل کالا را همراه با هر نوع اسناد دیگری که بنا به تعیین خریدار نشان دهنده انجام تعهد فروشنده باشد به بانک تسلیم نماید. بانک نیز مطابق قرارداد فیما بین، جهت استرداد وجوه پرداختی به ذینفع اعتبار، به خریدار مراجعه می نماید» (دریس کول، پیشین، ص ۵۲۱).

از آنچه که در تحلیل مراحل چهارگانه پیش گفته بیان شد، دو نکته آشکار می گردد:

اولاً، مرحله یک و چهار اهمیت خاصی برای صادرکننده دارند؛ « یعنی توافق در قرارداد فروش وی با خریدار خارجی درباره مناسب ترین نوع اعتبار و اطلاع دادن مرتبط با آن از سوی بانک ابلاغ کننده. ثانیاً، مشروط بر اینکه اسناد صحیحی ارائه شوند و این ارائه قبل از انقضای اعتبار صورت بگیرد برای بانک گشاینده اعتبار، اگر اعتبار غیرقابل برگشت باشد و همچنین برای بانک تأییدکننده، اگر اعتبار تأیید شده باشد، تعهدی الزام آور در مقابل ذی نفع نسبت به پرداخت قیمت خرید، موجود خواهد بود. این تعهدات، ماهیت قراردادی دارد. بانکی که چنین تعهدی را پذیرفته است از پذیرش دستورات خریدار برای عدم پرداخت به فروشنده ای که شرایط اعتبار را رعایت کرده امتناع خواهد کرد و لغو کردن اعتبار را نخواهد پذیرفت» (اشمیتوف، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۶۱۶).

اصول حاکم بر اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی

در اعتبارات اسنادی دو اصل اساسی و بنیادی وجود دارد؛ یکی اصل استقلال اعتبار اسنادی، که در حقیقت وصف تجریدی اعتبار اسنادی از قرارداد مبنایی یا همان قرارداد فروش است و دیگری اصل رعایت دقیق مفاد اسناد با شرایط اعتبار اسنادی^۱ است که به شرح زیر به بیان هر یک از این دو می پردازیم.

۱. وصف تجریدی (استقلال) اعتبار اسنادی از قرارداد فروش

در آغاز باید به این پرسش پاسخ گفت که آیا بر مبنای وصف تجریدی اعتبار اسنادی، این اعتبار از قرارداد پایه منفک و مستقل است یا خیر. در قلمرو حقوق مدنی، اسناد اعم از رسمی و عادی دلیل شمرده شده، از وقوع یک تعهد یا امر

حقوقی حکایت می کنند. از این رو، اگر به دلیلی بطلان تعهد یا امر حقوقی اثبات شود، سند ناشی از آن تعهد یا امر حقوقی هم بی اعتبار خواهد شد؛ در نتیجه در قلمرو حقوق مدنی، اسناد طریقت دارند. در قلمرو حقوق تجارت وضع در خصوص اعتبارات اسنادی به گونه ای دیگر است، یعنی تعهد پرداخت ناشی از سند اعتباری، جدا از وجود، ارزش و اعتبار امر یا رابطه حقوقی است که علت و سبب وقوع آن را تشکیل می دهد. اعتبارات اسنادی اسناد قابل معامله و متضمن حقوق و تعهدات براتی هستند. صدور این گونه اسناد حاکی از قصد نتیجه برای پرداخت دارد. به بیان دیگر، اعتبار اسنادی خود یک هدف شمرده می شود و نه وسیله و جنبه موضوعیت دارد و نه طریقت (اخلاقی، ۱۳۷۰، ص ۸۱-۸۰). استقلال اعتبار اسنادی به عنوان یک سند تجاری از قرارداد فروش (قرارداد اصلی)، یکی از اساسی تری ن ویژگی های آن به شمار می رود. به موجب این اصل، اعتبار اسنادی از قرارداد مبنایی منفک و مستقل است. Zhang, 2011, p. (19).

اصولاً اصولاً فلسفه به کارگیری اعتبار اسنادی، برای پرداخت وجهی است که متکی بر رابطه حقوقی میان دو طرف یک معامله باشد. برای مثال، در یک قرارداد بین فروشنده و خریدار، وقتی خریدار متعهد می شود که یک فقره اعتبار به نفع فروشنده در بانکی در محل تجارت وی گشایش نماید، در این حالت، ممکن است شرایط متعددی در قرارداد مبنایی میان طرفین وجود داشته باشد که با شرایط اعتبار ارتباطی پیدا نکند و بانک ها هیچ دلیلی نمی بینند وارد عرصه هایی شوند که ارتباطی به آن ها ندارد، بلکه آن ها صرفاً شرایط مندرج در اعتبار را ملاک و مبنای کار خود قرار می دهند.

ماده ۴ مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی (یو.سی.پی ۰۰۶) به صراحت اعتبار اسنادی را از قرارداد پایه جدا کرده است. این ماده مقرر می دارد: « اعتبار بنا به ماهیت خود، معامله ای است جدا از قرارداد فروش و یا سایر قرارداد هایی که مبنای گشایش اعتبار قرار می گیرند. قراردادهای مبنای اعتبار به هیچ وجه ارتباطی به بانک نداشته، تعهدی برای آنها ایجاد نمی کند، حتی اگر در اعتبار هرگونه اشاره ای به این قرارداد ها شده باشد ». در ماده ۱.۶ مقررات بین المللی تضمین نامه ها در خصوص قاعده استقلال اعتبار اسنادی تضمینی آمده است: « وقتی که تضمین نامه ای صادر می گردد تعهدی غیرقابل برگشت، مستقل، اسنادی و الزام آور شناخته شده و ضرورتی به ذکر آنها در تضمین نامه می باشد». در نتیجه، اعتبار اسنادی تضمینی صرفاً صرفاً یک قرارداد شمرده نمی شود، بلکه یک رابطه حقوقی مستقل است که به موجب آن تعهد پرداخت گشاینده باید کاملاً کاملاً جدا از معامله تجاری پایه در صورت نقض آن باشد (Cseko, 2009, p. 40).

نکته شایان یادآوری این است که اگرچه به دلیل اینکه دارنده قانونی برات نسبت به افراد قبل از خود و نیز صادرکننده برات دارای حقوقی است که مانع از مشابهت کامل برات با اعتبارات اسنادی می شود، ولی باید گفت با توجه به ویژگی استقلالی اعتبارات اسنادی از قرارداد مبنایی، آن را تا حدی شبیه برات نموده است. در این خصوص در « یکی از پروندهها » لرد دینگ « درباره این مفهوم چنین اظهار نظر کرده است: بانکی که اعتبار اسنادی صادر می کند باید به تعهد خود عمل نماید و این یک امر اساسی است. بانک به هیچ وجه خود را داخل و مرتبط با دعوی خریدار و فروشنده نمی داند. خریدار ممکن است ادعا کند که کالای ارسالی با اجناس مورد قرارداد تفاوت دارد، با این حال، بانک باید پرداخت نماید. خریدار ممکن است مدعی شود که دعوی متقابلی یا خواسته ای قابل توجه علیه فروشنده دارد. در این حالت نیز بانک باید بدون توجه به این ادعا پرداخت نماید. اعتبار اسنادی از این جهت، مانند یک برات است که

خریدار آن را به منظور پرداخت ثمن معامله به فروشنده می دهد و در واقع، در ردیف وجه نقد قرار دارد و هیچ گونه تهاوتر و یا دعوای متقابلی آن را از اعتبار نمی اندازد» (اشمیتوف، ۹۶۳۱، ص ۳۳۲-۳۳۱).

پرسشی که مطرح می شود این است که آیا ارتکاب تقلب، دکتین استقلال اعتباراسنادی از معاملات مرتبط را مخدوش و بی اعتبار می کند. تنها زمانی بانک ها از پرداخت اساس اعتبار خودداری می کنند که اسناد ارائه شده باوجود ظاهر درست خود متقلبانها باشد. به عبارت دیگر، ظاهر اسناد منطبق با شروط و تعلیقات اعتبار است، ولی ارائه اسناد با تقلب آمیخته شده است؛ به همین دلیل، قاعده تقلب در صورت اثبات، اصل استقلال تعهد ناشی از اعتبار اسنادی و قرارداد اصلی را تحت تأثیر قرار داده، اعمال آن را با تردید جدی روبه رو می سازد. درهرحال، اصول مربوط به اعتبارات اسنادی تجاری به طور مشابه در خصوص اعتبارات اسنادی تضمینی نیز با رعایت تغییرات ضروری اعمال میشوند. درنتیجه، اصل استقلال اعتبار اسنادی و اصل رعایت دقیق مفاد اسناد در خصوص اعتبارات اسنادی تضمینی نیز به کار می روند (اشمیتوف، ۸۷۳۱، ص ۶۵۹).

به این ترتیب، ملاحظه می شود که از اصل استقلال اعتبارات اسنادی به عنوان یک اصل مسلم و پذیرفته شده در عرصه تجارت بین الملل استفاده شده است و بر این اساس بانک به صورتی کاملاً صورتی کاملاً مستقل از قرارداد اصلی میان خریدار و فروشنده، تنها به یک موضوع می اندیشد و با دستیابی به آن دغدغه دیگری ندارد و آن اینکه اسناد ارائه شده به بانک غیر از دستورالعمل خریدار به بانک نباشد و در این صورت به جز استثنای تقلب، فارغ از کیفیات، نسبت به پرداخت وجه اقدام نماید.

۲. اصل رعایت دقیق مفاد سند با شروط و تعلیقات اعتبارات اسنادی.

پرسش اصلی در این باره این است که آیا بانکها باید به اسنادی که با مشخصات مندرجدر اعتبارات اسنادی مطابق نیستند، ترتیب اثر بدهند. یکی از اصول اساسی حاکم بر حقوق اعتبارات اسنادی، اصل رعایت دقیق مفاد سند با شروط و تعلیقات اعتبارات اسنادی است. برابر ماده ۵ یو.سی.پی ۰۶، بانک ها بر اساس اسناد عمل می کنند و نه کالا، خدمات یا عملکرد مرتبط با اسناد. بانک ها وظیفه انطباق ظاهر اسناد با شرایط مندرج در اعتبار اسنادی را بر عهده دارند. بدیهی است مفهوم ظاهر اسناد صرفاً به روی سند اشاره ندارد و معمولاً معمولاً عبارات درج شده در ظهر اسناد را نیز دربر می گیرد (خادمان، پیشین، ص ۴۸؛ شهبازی نیا و الهلوتی زارع، ۰۹۳۱، ص ۱۵۳). خریداری که برای بهره مندی از مزایای اعتبارات اسنادی از بانک درخواست اعتبار می کند و بانک بر اساس

دستورالعمل وی گشایش اعتبار می نماید، در بسیاری از مواقع طرف معامله خود یعنی فروشنده یا ذی نفع را ندیده است و نمی شناسد یا حتی با وجود شناخت، از درستکاری او در تجارت و تحویل صحیح کالا اطمینان ندارد؛ در این صورت وی (خریدار) با وجود اصلبنیادین استقلال اعتبار اسنادی و اینکه بانک براساس این اصل، فارغ از قرارداد اصلیمیان خریدار و فروشنده، نسبت به انجام تعهد خود که همانا پرداخت می باشد، اقدام می نماید، با خطر از دست دادن سرمایه بدون دریافت مابه ازای آن روبه رو خواهد شد. در چنین شرایطی اصل بنیادینی مطرح می گردد که اصل « رعایت دقیق مفاد اسناد نامیده می شود ». این اصل بر این حقیقت اشاره دارد که « اسناد ارائه شده از سوی ذی نفع به بانک باید دقیقاً دقیقاً منطبق بر شرایط و حدودی باشد که اعتبارات اسنادی تصریح شد، به طوری که کوچک ترین مغایرت برای بانک کافی است که اسناد را رد کند » (Arban, 2005, P 83, Precision, 2010, p. 5). برابر این اصل، بانک تنها اسنادی را می پذیرد که به طور دقیق با شرایط و مفاد مندرج در اعتبارات اسناد منطبق باشد؛ بهعبارتی « بانک

(دریافت کننده اسناد از فروشنده) محق است اسنادی که دقیقاً با شرایط و مفاد اعتبار مطابقت ندارد، رد کند (اشمیتوف، ۸۷۳۱، ص ۶۱۶). اگر بانک بر اساس اسناد غیر منطبق وجهی را پرداخت نماید، خریدار تکلیفی برای پرداخت به بانک خود ندارد، زیرا در واقع پرداخت نادرست از سوی بانک، پرداخت شمرده نمی شود. گفتنی است، مقررات یو.سی.پی ۰۰۶ تا حدود زیادی این دکترین را تلطیف نموده، تاجایی که امروزه به جای سخن گفتن از انطباق کامل، از انطباق قابل قبول صحبت می شود (Mehta, 2007, p 3).

بنابراین، بانک نباید به اسنادی که منطبق با تمامی مشخصات مندرج در اعتبارات اسنادی و دستورالعمل ها نیستند، ترتیب اثر بدهد. برابر ماده ۶۱ یو.سی.پی، بانک ها در صورتی که اسناد ارائه شده با شرایط اعتبار اسنادی مطابق نباشند، از قبول آن ها خودداری کرده، اسناد را تا دریافت قبول متقاضی یا دریافت دستورهای بعدی نزد خود نگاه می دارند. پیرامون این پرسش که آیا تطبیق اطلاعات یک سند با سایر اسناد لازم است یا خیر، بند ت ماده ۴۱ یو.سی.پی ۰۰۶ با هدف کاهش مغایرت ها و الزامی نبودن انطباق جزء به جزء، مقرر می دارد که اطلاعات مندرج در سند تطبیق با متن اعتبار، خود سند و رویه های استاندارد بانکداری بین المللی نیازی به تطبیق بند به بند ندارد، ولی نباید تناقضی هم با اطلاعات مندرج در همان سند، سایر اسناد تصریح شده در اعتبار و یا اعتبار داشته باشد. در دعوی اکوتبل تراست کامپنی آو نیویورک علیه داوسن پارتنرز لیمیتد، خواندگان دانه های وانیل^۲ را از فروشنده ای در جاکارتا خریداری کرده، به بانک خواهان دستور دادند تا اعتبار اسنادی تأیید شده ای را به نفع فروشنده افتتاح کند و در مقابل اسناد معینی شامل گواهی کیفیت صادر شده از سوی کارشناسان تأمین مالی را در دسترس قرار دهد. به علت ابهام در کلمه کد تلگراف شده، بانک ابلاغ کننده به فروشنده اطلاع داد که اعتبار بر طبق گواهی صادر شده از سوی کارشناس قابل وصول است. فروشنده که متقلب بود، به ارسال کالاهای نامرغوب اقدام کرد و کارشناس هم از کشف تقلب ناکام ماند. بر اساس رای صادره از طرف مجلس اعیان، بانک خواهان، حق دریافت مبلغ پرداختی از خریداران را نداشت، زیرا بانک برخلاف دستور خریداران، اعتبار را بر اساس گواهی یک کارشناس به جای حداقل دو کارشناس در اختیار فروشنده قرار داده بود (اشمیتوف، ۱۳۷۸، ص ۶۲۳-۶۲۲). پرسشی که در اینجا مطرح می شود این است که اگر ابهامی برای بانک به وجود آید، چگونه باید برطرف شود؛ حد و مرز تکلیف بانک کجاست، یعنی تا چه حد ملزم است نسبت به رفع ابهام اقدام نماید. به خصوص آنکه ماهیت وظایف بانک ها پیرامون دریافت و پرداخت و تخصص آن ها در اعتبارات اسنادی و نظایر آن است، نه ماهیت کالا و کیفیت آن ها. در پاسخ به پرسش های یاد شده باید گفت در خصوص ابهام نسبت به دستورالعمل اعتبارات اسنادی، بانک به آسانی قادر است درخواست ابهام زدایی کند، ولی « در صورتی که اسناد ارائه شده، مبهم باشند، اصولاً اصولاً ارائه اسناد یک ارائه ناصحیح و غلط است، اما وقتی بانک اسناد ارائه شده را بررسی می کند نباید بر رعایت خشک و خرده نگرانه عبارات در تمامی موارد اصرار داشته باشد.

اگر الفاظ دستورالعمل ها و اسناد ارائه شده که به نحو مقتضی خواننده و درک می شوند، معنای یکسانی داشته باشند یا اگر با هم مطابقت داشته، ولی عیناً همانند نباشند، بانک نباید اسناد را رد کند. در یک نظریه کمیسیون بانکداری اتاق بازرگانی بین المللی گفته شده است که « بانک ها نمی توانند مثل یک دستگاه خودکار عمل کنند، اما باید هر مورد را بررسی و از قضاوت خود استفاده کنند »؛ اما حدی که به بانک اجازه تفسیر داده می شود بسیار مضیق است و اگر بانک بر رعایت دقیق مفاد اسناد اصرار نرزد، با خطر احتمالی مواجه خواهد شد (اشمیتوف، ۸۷۳۱، ص ۹۲۶).

بنابراین، اگر اسنادی که ارائه می شود با شرایط و مفاد مندرج در اعتبار بر حسب ظاهر انطباق داشته باشند، بانک موظف است اسناد ارائه شده را بپذیرد و تعهد ناشی از اعتبار را اجرا نماید. از طرفی « این اصل (اصل رعایت دقیق مفاد اسناد) بدون شک به منظور حمایت از متقاضی اعتبار طراحی شده است اولاً، اسنادی که در اعتبار اسنادی به ویژه در یک اعتبار اسنادی تجاری لازم است، معمولاً از طرف مراجع مختلفی صادر می گردند ثانیاً، بررسی اسناد از سوی بانک نیز امکان عدم اجرا یا سوء اجرای معامله پایتیا پنهان نمودن تقلب در معامله پایه را بیشتر کاهش می دهد. به مدد این اصل متقاضی اعتبار اطمینان می یابد که مجبور به پرداخت یا بازپرداخت وجه به گشاینده (چنانچه بانک مبلغ اعتبار را پرداخته است) نخواهد بود مگر در مقابل اسنادی که او به عنوان اسنادی که تعهد پرداخت را لازم الاجرا می کنند، مشخص کرده است. از سویی این اصل از بانک در گیر در عملیات نیز حمایت می نماید، زیرا این اصل بانک را از داوری های سلیقه ای و قضاوت های شخصی در خصوص اختلافات و ناهمخوانی ها در اسناد ارائه شده رها می گرداند و مانع بانک می شود که وارد بررسی جزئیات معامله پایه شود یعنی به اموری پردازد که در حوزه کسب و کار عادی بانک نیست» (یانگ و بوکلی، پیشین، ص ۴۴۳-۳۴۳).

در نتیجه، نه تنها فلسفه وضع اصل بنیادین رعایت دقیق مفاد اسناد با شرایط مندرج در اعتبار برای اعطای اطمینان خاطر به متقاضی اعتبار (خریدار) بوده است، بلکه تا حد قابل قبولی رافع دغدغه های احتمالی بانک برای وصول وجوه پرداختی خواهد بود؛ اما نکته ای دیگر در خصوص این اصل، مبنای این قاعده است. پرسش این است که مبنای ایجاد این قاعده چیست، چرا بانک مکلف است تنها اسنادی را که دقیقاً دقیقاً با مفاد و شرایط اعتبار مطابقت دارد بپذیرد. در پاسخ باید گفت مبنای این قاعده وجود نمایندگی است، زیرا بانک ابلاغ کننده به نمایندگی از بانک گشاینده اعتبار و بانک اخیر یعنی بانک گشاینده اعتبار نیز به نمایندگی از متقاضی اعتبار که همان خریدار است، عمل می کند و بدیهی است که هر کسی که به نمایندگی از دیگری کاری را انجام دهد، باید در حیطه اختیاراتی که کسب کرده عمل کند و در صورتی می تواند برای اقداماتی که به عمل آورده به اعطاکنده نمایندگی مراجعه نماید که از حدود اختیارات تجاوز نکرده باشد.

در خصوص این اصل نیز وظیفه بانک به عنوان نماینده، عمل در حوزه اختیارات است که همانا اقدام برابر شروط و مفاد مندرجات اعتبارات است.

در خصوص اعتبارات اسنادی تضمینی، مطالبه اعتبار باید دقیقاً دقیقاً با شرایط مقرر در اعتبارنامه انطباق داشته باشد. اسناد مورد نیاز برای استفاده ذی نفع از اعتبارنامه تضمینی، یکی براتی دیداری است که عهده صادرکننده اعتبار اسنادی تضمینی صادر می شود و دیگری، مدارک تخلف درخواست کننده گشایش اعتبار اسنادی تضمینی از اجرای تعهد پایه است که از طرف ذی نفع به بانک صادر کننده تسلیم می شود.

تعریف اعتبارات اسنادی تضمینی

اعتبارنامه اسنادی تضمینی یکی از اقسام اعتبار نامه های اسنادی است که با تقسیم خود یعنی اعتبارنامه اسنادی تجاری یا معمولی تفاوت هایی و نیز مشابهت هایی دارد. اصولاً بر « اساس قانون فدرال {امریکا} و قوانین بعضی از ایالات، اتحادیه های بانکی ملی از صدور

ضمانت نامه بانکی ممنوع هستند. بنابراین، بانکهای امریکایی مزبور، مفهوم اعتبار اسنادی را به بانکداری داخلی تعمیم داده اند، اما راجع به اسنادی که باید تحویل شوند، مفهوم آن را تغییر داده اند. در رویه جدید، بانک های انگلیسی این

نوع اعتبارنامه را نه فقط برای ذی نفع های امریکایی، بلکه برای واحدهای تجاری در استرالیا، لیبی، پرتغال، رومانی، سوئد و سوئیس نیز صادر کردند اما بانک های انگلیسی، مانند بانک های دیگر کشورهای اروپایی ترجیح می دهند ضمانت های عندالمطالبه یا اعتبارات اسنادی معمولی صادر کنند» (اشمیتوف، ۱۳۳۱، ص ۸۵۶).

به این ترتیب، ملاحظه می شود که ورود اعتبارنامه اسنادی تضمینی به عرصه تجاری، با وجود کارکرد مشابه آن با ضمانت نامه بانکی، به دلیل ممنوعیت اتحادیه های بانکی ایالات متحده از صدور ضمانت نامه های اخیر بوده است، با این وصف، ضمانت نامه با اعتبارنامه تضمینی تفاوت هایی هم دارد؛ از جمله اینکه اعتبارنامه اسنادی تضمینی همان گونه که از نام آن (اعتبارنامه) پیداست، همچنان بر اساس اصل استقلال اعتبارنامه ها از قرارداد اصلی، مستقل از قرارداد اصلی می باشد، ولی ضمانت نامه نسبت به قرارداد اصلی، جنبه تبعی و فرعی دارد. ضمناً ضمناً همچنان که اصل رعایت دقیق مفاد اسناد در خصوص اعتبار اسناد تجاری اعمال می شود، درباره اعتبار اسنادی تضمینی نیز ساری و جاری است، زیرا این اصل بر اعتبارات اسنادی در تمامی اقسام آن حاکمیت دارد.

با وصف یادشده در تعریف اعتبار اسنادی تضمینی، گفته شده «نوعی اعتبار اسنادی است که به موجب آن صادرکننده در مقابل ذی نفع متعهد می شود، مبلغی را که درخواست کننده گشایش اعتبار از دیگری به صورت پیش پرداخت دریافت داشته است بپردازد و یا در ازای هرگونه قصور او از اجرای تعهدش یا از بابت هر نوع دین که درخواست کننده گشایش اعتبار آن را برعهده گرفته است در مقابل ذی نفع جوابگو باشد» (فتحی پور ۱۳۶۹، ص ۱۴۴). بنابراین، تعریف اعتبارنامه تضمینی به ظاهر شبیه اعتبار نامه تجاری است، زیرا هر دو نوع اعتبار نامه درگیر سه قرارداد متفاوت هستند. قرارداد اصلی میان دستوردهنده که همان متقاضی اعتبار می باشد با ذی نفع، قرارداد دوم فی مابین درخواست کننده اعتبار و بانک و قرارداد سوم میان بانک صادر کننده اعتبار و ذی نفع منعقد می شود؛ با این تفاوت که «اعتبار اسنادی معمولی یک سند پرداخت است که قاعداً ذی نفع را به ارائه اسناد حمل، همراه با سایر اسناد مشخص ملزم می نماید (درحالی که) اعتبارنامه تضمینی به منظور حمایت از ذی نفع در صورت کوتاهی طرف دیگر قرارداد مبنایی در نظر گرفته شده است» (اشمیتوف، ۱۳۷۸، ص ۶۵۹-۶۵۸).

پس اعتبار اسنادی تضمینی یکی از اسنادی است که میتوان گفت جایگزین ضمانت نامه ها در معاملات بین المللی شده است و به لحاظ حقوقی مانند اعتبارات اسنادی تجاری و در همان استانداردها ب هکار می رود، ولی نوعاً نوعاً پرداخت یا حسن انجام کار را تضمین می کند (حمیدی، ۱۳۳۱، ص ۳۲۱).

کاربرد اعتبارات اسنادی تضمینی

اگر در خصوص ماهیت اعتبارات اسنادی تضمینی دقت لازم صورت گیرد، ملاحظه خواهد شد که این اسناد به لحاظ شکلی مانند اعتبارات اسنادی تجاری بوده، از نظر کارکرد، یعنی تضمین انجام کار یا تعهد، به ضمانت نامه های بانکی نزدیک می باشد. زیرا اعتبارات اسنادی تجاری در بیع بین المللی کالا و در راستای اطمینان بخشی به ذی نفع برای وصول ثمن یا سهولت دریافت ثمن معامله طراحی شده، بهکار می رود، اما اعتبارات اسنادی تضمینی در معاملات و قراردادها متعدد و گوناگونی استفاده میشود و به عنوان تضمینی برای انجام تعهد در قراردادهای مختلف کارایی دارد. از این جهت، اعتبارنامه اسنادی تضمینی مشابه با ضمانت نامه حسن اجرای قرارداد عمل می کند که در پوشش اعتبارات اسنادی صادر می شود؛ درحالی که در اعتبارات اسنادی تجاری، پرداخت نشانگر انجام قرارداد از سوی فروشنده می باشد. این برخلاف اعتبار اسنادی تضمینی است؛ یعنی نه تنها پرداخت به معنی انجام قرارداد نیست، بلکه زمانی دستور

دهنده نسبت به پرداخت به ذی نفع اعتبار ملزم می شود که قرارداد را نقض نماید و به همین دلیل اسناد موضوع مطالبه اعتبار نیز حکایت از قصور در اجرای تعهد از سوی دستوردهنده یا نقض قرارداد از طرف او دارد و به هیچ روی نشانگر انجام تعهد نخواهد بود. افزون بر این، از دیگر کاربردهای اعتبارات اسنادی تضمینی، اطمینان از بازپرداخت وام، استهلاک پیش پرداخت و یا حسن انجام کار می باشد؛ ضمن اینکه این نوع از اعتبار وسیله ای برای مصون نگه داشتن ذی نفع از تحمل ضرر است (مجله حقوقی هاوارد، ۴۶۳۱، ص ۷۸).

اساساً اعتبارات اسنادی تضمینی در موضوعات زیر کاربرد دارند:

- در صنعت ساخت و ساز برای حراست از منافع صاحب پروژه (کارفرما) در مقابل اجرای با تأخیر، سوء اجرا یا اجرا نشدن تعهد از سوی پیمانکار.
- در صنعت پولی و بانکی به منظور تقویت اعتبار اوراق بهادار منتشر شده از سوی یک شرکت یا برای بازاریابی فروش بلند مدت اوراق قرضه ای که یک شرکت عرضه می کند؛ چراکه شرکت از این طریق از شهرت و اعتبار یک بانک سرشناس و خوش نام نهایت استفاده را می برد.
- در بیع بین المللی کالا برای تأمین و تضمین خدمات پس از فروش یا تضمین عملکرد و کارایی ماشین آلات یا تجهیزات خریداری شده (بانگ و بوکلی، پیشین، ص ۳۱۴).

مراحل معامله اعتبارات اسنادی تضمینی

در خصوص مراحل معامله در اعتبار اسنادی تجاری در این مقاله سه مرحله بیان گردید و گفته شد اگر پای یک بانک ابلاغ کننده اعتبار به میان آید، می تواند به چهار مرحله نیز برسد. حال همین مراحل در خصوص اعتبار اسنادی تضمینی نیز صدق می کند؛ یعنی صرف نظر از ماهیت و کارکردهای این دو نوع اسناد، به لحاظ آنکه هر دو، اعتبار تلقی می شوند، از بسیاری جهات هم با یکدیگر مشابه هستند. به این ترتیب، در حوزه اعتبارات اسنادی تضمینی نیز مراحل مختلف معاملاتی به این شرح است:

مرحله اول، توافقی است میان درخواست کننده اعتبار و ذی نفع مبنی بر اینکه روابط قراردادی فی مابین بر اساس اعتبارات اسنادی تضمینی تنظیم شود.

در مرحله دوم، درخواست کننده اعتبار از بانکی که معمولاً معمولاً یک بانک معتبر و خوش نام است در کشور محل کار خود می خواهد تا نسبت به گشایش اعتبار برای ذی نفع بر اساس شروطی که تعیین شده است، اقدام نماید.

در مرحله سوم، بانک گشاینده اعتبار با توجه به شروط تعیین شده و توافقی هایی که با درخواست کننده اعتبار داشته است، با یک بانک واقع در کشور ذی نفع هماهنگی های لازم را انجام می دهد تا در صورت اعلام قصور و کوتاهی درخواست کننده اعتبار یا همان متعهد و انجام تعهداتش نسبت به پرداخت وجه اعتبار به ذی نفع، اقدام نماید. بانک اخیر همان بانک ابلاغ کننده است.

در آخرین مرحله از معامله اعتبارات اسنادی تضمینی، بانک ابلاغ کننده به اطلاع ذی نفع می رساند که در صورت اعلام قصور و یا کوتاهی درخواست کننده اعتبار، آمادگی پرداخت وجه اعتبار به وی (ذی نفع) وجود دارد.

نکته مهمی که در این خصوص نباید از نظر دور داشت این است که اعتبارنامه تضمینی که کارکردی شبیه ضمانت نامه دارد مانند یک تعهد مالی است که برگرفته از اسنادی است که بیان کننده کوتاهی درخواست کننده یا دستوردهنده اعتبار از انجام تعهدات موضوع قرارداد اصلی یا بازپرداخت پیش پرداخت می باشد.

اعتبار نامه تضمینی، تأمین کننده خسارت به ذی نفعی خواهد بود که ب ه دلیل انجام ندادن تعهد از سوی متعهد، به وی وارد شده است و در حقیقت متعهدله از انجام تعهد از سوی متعهد (طرف قرارداد) و پرداخت بدهی ب هوسیله او ناامید است. بنابراین، نوع سندی که تسلیم می شود، باید نمایانگر کوتاهی درخواست کننده گشایش اعتبار از انجام تعهدات باشد. به این ترتیب، در مرحله پرداخت وجه « برای استفاده از وجه اعتبارنامه تضمینی غالباً مقرر می شود که ذی نفع باید براتی عهده صادر کننده اعتبار اسنادی مذکور همراه با مدارکی حاکی از اینکه درخواست کننده گشایش اعتبار اسنادی تضمینی در اجرای تعهد خود، اعم از بازپرداخت پیش پرداخت یا انجام موضوع قرارداد اصلی، به وضع مطلوب اقدام نکرده است، صادر نماید. علاوه بر این لازم است ذی نفع، اظهارنامه کتبی حاکی از اینکه درخواست کننده گشایش اعتبار از اجرای تعهد خود تخلف کرده است به صادر کننده اعتبار اسنادی تضمینی تسلیم نماید» (فتحی پور، پیشین، ص ۴۴۱).

تشابه و تفاوت اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی

۱. تشابه اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی

پرسش مهم قابل طرح در این قسمت این است که تشابه اعتبارات اسنادی و تضمینی چیست. یکی از مشابهت های اعتبارنامه اسنادی تجاری و اعتبارنامه اسنادی تضمینی، یکسان بودن فرم و شکل آن هاست. اعتبار نامه اسنادی تضمینی از نظر ظاهری مشابه اعتبار نامه اسنادی تجاری است و در هر دو نوع اعتبار نامه، سه نوع قرارداد وجود دارد در.

قرارداد اول، دستور دهنده با ذی نفع توافق می کند که پس از تحقق شرایط خاص، مبلغ معینی به ذی نفع پرداخت کند. برای مثال، در اعتبارنامه اسنادی تجاری، چنانچه ذی نفع اسنادی را که حاکی از ارسال و حمل کالای موضوع قرارداد برای دستور دهنده باشد، ارائه نماید، خریدار در مقابل فروشنده تعهدی مالی مبنی بر پرداخت بهای کالا پیدا میکند. در اعتبار نامه اسنادی تضمینی نیز اگر دستوردهنده از انجام تعهد تعیین شده در قرارداد یا پرداخت دین موضوع قرارداد کوتاهی کند، یک تعهد مالی دایر بر پرداخت خسارت یا ایفای دین برعهده او قرار می گیرد. در قرارداد دوم، دستوردهنده در مقابل بانک صادر کننده متعهد می شود پس از قبول یا پرداخت برات یا هرگونه مطالبه مستند به اعتبار نامه از سوی بانک صادر کننده، وجه مربوط را به او بازپرداخت و مسترد کند. در قرارداد سوم که میان بانک صادر کننده و ذی نفع منعقد می شود، بانک تعهد می کند برات صادره ذی نفع را به استناد اعتبار نامه به شرط اینکه با مفاد آن نیز انطباق داشته باشد، قبول یا پرداخت کند (دریس کول، پیشین، ص ۱۲۵-۱۲۴). افزون بر قالب و چارچوب حقوقی یکسان اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی، هر دو نوع اعتبار شامل سه طرف، یعنی متقاضی اعتبار، صادرکننده اعتبار و ذی نفع اعتبار بوده و متضمن سه معامله، یعنی معامله پایه، قرارداد صدور اعتبار نامه و خود قرارداد اعتبار اسنادی می باشند (یانگ و بوکلی پیشین، ص ۳۱۳).

۲. تفاوت اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی

پرسش دیگری که در اینجا باید به آن پاسخ داد، این است که آیا باوجود شباهتها میان اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی، تفاوت هایی نیز میان این دو وجود دارد یا خیر. پاسخ این است که از لحاظ کاربرد تفاوت هایی میان آن ها به شرح زیر موجود است: هدف این دو نوع اعتبار با یکدیگر متفاوت است؛ برعکس اعتبار اسنادی تجاری که سازوکار مطمئن پرداخت ثمن به ذی نفع است، اعتبار اسنادی تضمینی ابزاری برای فرض تخلف در انجام تعهد است تا چنانچه متقاضی صدور اعتبارنامه، تعهد ناشی از معامله پایه را به طور کامل اجرا نکند یا اساساً به اجرا نگذارد، وثیقه و تضمین

معتبر برای جبران خسارات در اختیار ذی نفع است. در اعتبارنامه اسنادی به محض ارائه سند (بارنامه و صورت حساب تجاری) از سوی ذی نفع، مبلغ اعتبار پرداخت می گردد. برعکس در اعتبار نامه اسنادی تضمینی، پرداخت مبلغ اعتبار با ارائه سندی به عمل می آید که تأکید می کند متقاضی صدور اعتبار نامه، تعهد ناشی از معامله پایه را انجام نداده یا به طور کامل اجرا نکرده است.

اعتبارنامه اسنادی تجاری با الزامی دانستن اسناد معرف مالکیت کالا یا ارسال کالای منطبق با قرارداد پایه، ضریب اطمینان بالایی از امنیت را فراهم میکند. برعکس در اعتبارنامه اسنادی تضمینی، شرط مطالبه وجه اغلب فقط یک اظهار کتبی از سوی ذی نفع و گاه صدور اسناد از طرف اشخاص ثالث مستقل و بیطرف از قبیل گواه ی یک مهندس یا رای دادگاه یا رای داور است. به همین دلیل، در مقایسه با اعتبارات اسنادی تجاری احتمال تقلب آشکار و دغل کاری در استفاده از اعتبارات اسنادی تضمینی به مراتب بیشتر از اعتبارات اسنادی تجاری است (یانگ و بوکلی، پیشین ص ۳۱۶، ۳۱۵).

اعتبار نامه اسنادی تجاری از نظر نقد شوندگی، از ماهیت خودبه خود تصفیه شونده و خود کفا برخوردار است و به استثنای تقلب در معامله و اسناد حمل جعلی کالای موضوع اعتبار، در وثیقه بانک قرار دارد و مابازای وجوهی است که صادر کننده اعتبار نامه اسنادی در قبال آن ها وجهی را پرداخت کرده است. با ورشکستگی متقاضی گشایش اعتبار اسنادی، بانک صادرکننده اعتبار اسنادی می تواند برای استرداد وجوه پرداختی به ذی نفع، طلب خود را از وثایق در اختیار تصفیه نماید. در خصوص اعتبارنامه اسنادی تضمینی، وثیقه ای در اختیار بانک صادرکننده اعتبار نیست؛ از این رو، این نوع از اعتبارنامه ها از ماهیت خود به خود تصفیه شدنی برخوردار نیستند، زیرا کالایی در این خصوص وجود ندارد تا از قبل آن بتوان استیفای حق نمود. در این شرایط بانک صادر کننده اعتبارنامه تضمینی می باید پس از پرداخت وجه اعتبار به ذی نفع، برای وصول وجوه پرداختی، به متقاضی گشایش اعتبار نامه تضمینی رجوع کند (فتحی پور، پیشین، ص ۱۴۶؛ دریس کول، پیشین، ص ۰۴۱).

تعهد بانک تحت اعتبار اسنادی تجاری، هم در شکل و هم در قصد و منظور ابتدایی است؛ درحالی که در اعتبار اسنادی تضمینی در شکل ابتدایی و در قصد ثانوی است. به

همین دلیل، وجه اعتبار اسنادی تضمینی نمیتواند به گونه ای صحیح از سوی ذی نفع مطالبه شود؛ مگر اینکه قصوری از جانب متعهد در اجرای قرارداد مبنایی صورت گرفته باشد (مافی و فلاح، ۲۹۳۱، ص ۱۴۸). افزون بر این، در اعتبار اسنادی تجاری تهیه مدارک

و اسناد لازم از سوی اشخاص ثالث و مستقل صادر و تنظیم میشود؛ در صورتی که در اعتبار اسنادی تضمینی اسناد مورد نیاز اغلب در اختیار خود ذی نفع است که همواره می تواند بر اساس شرایط مقرر در اعتبار اسنادی تضمینی این اسناد را تهیه کند. تفاوت دیگر این دو سند این است که بانک ها تعهدات ناشی از اعتبار اسنادی تجاری را تعهد بالقوه محسوب می کنند، به همین دلیل در ترازنامه خود آن ها را در ردّه بدهی ها نمی آورند؛ یعنی اعتبار نامه اسنادی تجاری از قلمرو شمول مقررات ناظر بر محدودیت های پرداخت وام مستثنا است؛ درحالی که اعتبارنامه اسنادی تضمینی نوعی وام تلقی می شود و محدودیت های پرداخت وام در خصوص آن اجرا می گردد (همان، ص ۹۴۱ و ۲۵۱).

نتیجه

در این مقاله کوشش شده است تا با مقایسه اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی، شباهت ها و تفاوت های آن دو تحلیل گردد. همچنین نشان داده شده که کاربرد اعتبارات اسنادی چنان گسترده و دارای مقررات مخصوص به خود است که

نمی توان صرفاً در چارچوب احکام و مقررات حاکم بر معاملات و قراردادها بحث و بررسی شود. با این نگاه، ضمن بررسی و تعریف اعتبارات اسنادی و بیان اقسام آن ها و اصول حاکم بر اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی، این دو نوع اعتبار به عنوان یک نهاد حقوقی ویژه و خاص مورد توجه قرار گرفته است. در نتیجه این بررسی، به طور قاطع می توان گفت که در حقوق تجارت بین الملل هیچ سندی و یا ابزاری به اندازه اعتبارات اسنادی دارای اهمیت بنیادین نیست و این یک حقیقت انکار ناپذیر است، زیرا جوهره تجارت بین الملل با موضوع اعتبارات اسنادی در آمیخته است. اساساً اعتبارات اسنادی با وجود اصل استقلال اعتبارات اسنادی از قرارداد اصلی، چگونگی وجود خود را مرهون وجود قرارداد پایه و اساسی میداند؛ به طوری که در صورت نبود قرارداد پایه و اصلی، صحبت از اعتبارات اسنادی سخنی بیهوده خواهد بود. در حالی که از اعتبار نامه اسنادی تجاری به عنوان سازوکار تأمین منابع مالی و پرداخت ثمن و انتقال وجه و اسناد میان خریدار و فروشنده در بیع بین المللی استفاده می شود، عملکرد اعتبار نامه اسنادی تضمینی با توجه به شباهت آن به ضمانت نامه بانکی، تضمین پرداخت خسارات وارده به ذی نفع در صورت کوتاهی دستور دهنده از انجام تعهدات یا پرداخت می باشد. به عبارت دیگر، کاربرد اصلی اعتبار نامه اسنادی تجاری، تأمین منابع مالی در معاملات بین المللی است و تعهد مالی بانک بر گرفته از اسنادی است که حاکی از رعایت و اجرای تعهدات قرارداد اصلی از طرف ذی نفع است؛ در حالی که اعتبارنامه اسنادی تضمینی با شباهت به ضمانت نامه های بانکی برای حمایت از ذی نفع در صورت قصور متعهد اصلی در قرارداد پایه طراحی شده است و تعهد بانک بر پای اسنادی است که نشان دهنده کوتاهی دستور دهنده از اجرای تعهدات قراردادی خود است. از این رو، این نوع اعتبارات به جای مکانیسم پرداخت بیشتر برای تضمین انجام تعهدات ناشی از قرارداد اصلی میان دستور دهنده و ذی نفع به کار می رود.

منابع و مأخذ

۱. اشمتوف، کلایو ام (۱۳۷۸)، حقوق تجارت بین الملل، جلد ۲، چاپ اول، ترجمه بهروز اخلاقی و دیگران، تهران، انتشارات سمت.
۲. اشمتوف کلایو ام (۱۳۶۹)، دکترین تطبیق دقیق اصل استقلال اعتبارات اسنادی و آثار حيله و تقلب در اینگونه اسناد، ترجمه مخبر الصفا، علی، مجله کانون وکلا، شماره ۱۵۲ - ۱۵۳، ص ۷۲۳ - ۳۴۴.
۳. اخلاقی بهروز (۱۳۷۰)، بحثی پیرامون اعتبارات اسنادی، مجله قضائی و حقوقی دادگستری جمهوری اسلامی ایران، سال اول، شماره اول، ص ۶۵ - ۹۹.
۴. اعتمادی، مهدی و تازیکی نژاد، علی (۶۸۳۱)، بررسی روابط حقوقی طرفهای اعتبار اسنادی الکترونیک، مجله پژوهشهای حقوقی، شماره ۱۲، ص ۳۳ - ۵۵.
۵. بانک سپه (۱۳۸۹)، تفسیری بر UCP 600، چاپ اول، چاپ و نشر بانک سپه.
۶. بوالحسنی اکبر (۱۳۸۰)، سفارشات خارجی (توصیف و تحلیل)، چاپ دوم، تهران، انتشارات روزنه کار.
۷. حمیدی فاطمه (۱۳۹۰)، راهنمای کاربران اعتبار اسنادی بر اساس UCP 600، چاپ دوم، انتشارات جنگل.
۸. خادمیان، محمود (۱۳۸۸)، مقررات جدید اعتبارات اسنادی UCP 600، فصلنامه دیدگاههای حقوقی سال ۱۴، شماره ۸۴، ص ۲۷ - ۶۰.
۹. خیمنز گیلرمو (۱۳۷۹)، شیوه های عملی صادرات - واردات، چاپ اول، انتشارات کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین المللی.

۱۰. دریس کول، ریچارد جی (۳۶۳۱)، نقش اعتبار نامه های تضمینی در تجارت بین المللی، ترجمه محسن محبی، مجله حقوقی، شماره ۱، ص ۷۱۱ - ۱۸۰.
۱۱. رفیعی، محمدتقی (۱۳۸۷)، تحلیل حقوقی گشایش اعتبار اسنادی در حقوق ایران، اندیشه های حقوق خصوصی، سال پنجم، شماره ۱۲، ص ۵۱ - ۹۶.
۱۲. زمانی فراهانی، مجتبی (۱۳۸۵)، اعتبارات اسنادی و مسائل بانکی، چاپ چهارم، تهران، انتشارات ترمه.
۱۳. شهبازی نیا، مرتضی و الهلویی زارع، فاطمه (۰۹۳۱)، مفهوم انطباق دقیق اسناد در اعتبار اسنادی با تأکید بر سند سیاهه تجاری، مجله حقوقی دادگستری، سال ۵۷، شماره ۳، ص ۱۲۴.
۱۴. شیروی، عبدالحسین (۰۹۳۱)، حقوق تجارت بین الملل، چاپ دوم، تهران، انتشارات سمت.
۱۵. غمامی، مجید (۱۳۷۸)، بحثی در قواعد حاکم بر ضمانت نامه های بانکی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۴۴، ص ۱۲۴ - ۱۴۷.
۱۶. فتحی پور، علی (۹۶۳۱)، ضمانت در معاملات بین المللی، مجله حقوقی، شماره ۱۳، ص ۱۲۹ - ۱۸۲. ۱۷. کاشانی، محمود (۷۷۳۱)، ضمانت نامه بانکی، چاپ اول، تهران، انتشارات مؤسسه بانکداری ایران.
۱۷. لنگریج، رینهارد (۱۳۹۰)، اعتبارات اسنادی در حقوق تجارت بین الملل، چاپ دوم، ترجمه سعید حسینی، تهران، نشر میزان.
۱۸. مافی، همایون و فلاح، مهدی (۱۳۹۲)، خصیصه های اسنادی و ضمانتی اعتبارات اسنادی تضمینی در حقوق تجارت بین الملل، پژوهش های حقوق تطبیقی، دوره ۱۷، شماره ۲، تابستان، ص ۳۴۱ - ۱۶۵.
۱۹. مجله حقوقی هاروارد (۴۶۳۱)، ثقلب در معاملات موضوع اعتبارات اسناد و ضمانتنامه بین المللی: دستور منع پرداخت آنها در جریان انقلاب ایران، ترجمه محسن محبی، مجله حقوقی دفتر خدمات حقوقی بین المللی، شماره ۲، ص ۵۳ - ۹۱.
۲۰. یانگ، گائو ایکس و بوکلی، روس پی (۵۸۳۱)، ماهیت حقوقی ویژه و منحصر به فرد اعتبارات اسنادی: منشاء اعتبارات اسنادی و منابع آن، ترجمه ماشاءالله بناء نیاسری، مجله حقوقی، شماره ۳۵، ص ۳۰۵ - ۳۴۵.